

גמרא סדורה

מסכת

שבועות

פרק ב' - "ידיעות הטומאה"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות,
בעריכה מבארת

לימוד פרק זה מוקדש ליהודי יקר
ר' מרדכי פייביש בן אריה צבי הכהן גולדמן
איש חסד שדאג לבריות בצניעה, עניו כלפי הזולת וכלפי שמיא,
ירא ה' ואיש אמת
איש אשכולות שפעל רבות לקירוב לבבות מתוך אהבה וחיבור
כל מעשהו היה מתוך אמונה תמימה בה' יתברך וכך חיקך את צאצאיו

ניתן להיות מנייים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר באתר גמרא סדורה
או במייל vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמינ!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודיך" ולדניאל ברק ווינט.

מסכת שבועות פרק ב' - "ידיעות הטומאה"

1. יד, א-ב

משנה

ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע, נטמא וידע, ונעלמה ממנו הטומאה, וזכור את הקדש. נעלם ממנו הקדש, וזכור את הטומאה, נעלמו ממנו זה וזה, ואכל את הקדש ולא ידע, ומשאכל ידע - הרי זה בעולה ויורד.

נטמא וידע, ונעלמה ממנו טומאה, וזכור את המקדש; נעלם ממנו מקדש, וזכור את הטומאה; נעלם ממנו זה וזה, ונכנס למקדש ולא ידע, ומשיצא ידע - הרי זה בעולה ויורד.

אחד הנכנס לעזרה, ואחד הנכנס לתוספת העזרה.

שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא: במלך, ונביא, ואורים ותומים, וסנהדרין של שבעים ואחד, ובשתי תודות, ובשיר, ובית דין מהלכין, ושתי תודות אחריהן, וכל ישראל אחריהם,

יד, ב

הפנימית - נאכלת, והחיצונה - נשרפת, וכל שלא נעשית בכל אלו - הנכנס לשם אין חייב עליה.

נטמא בעזרה, ונעלמה ממנו טומאה, וזכור את המקדש. נעלם הימנו מקדש, וזכור הטומאה, נעלם ממנו זה וזה, והשתחוה, או ששקה בכדי השתחוואה, או בא לו בארובה - חייב, בקצרה - פטור.

זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה.

ואיזו היא מצות עשה שבבגד שחייבין עליה? הנה משמש עם הטורה, ואמרה לו "נטמאתי", ופירש מיד - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו בביאתו.

רבי אליעזר אומר:

"השרץ... ונעלם ממנו"⁷² (ויקרא ה, ב-ג) -

על העלם שרץ - חייב, ואינו חייב על - העלם מקדש.

ר"י

מתני' ידיעות. שהן ארבע. כבר פירשתי בפרק ראשון במשנה (דף ב.): נטמא וידע. שנטמא או בשעת טומאה או אחרי כן: אחד הנכנס לעזרה ראשונה ואחד הנכנס לתוספת. שהוסיפו עליה אחרי כן: שאין מוסיפין כו'. לפיכך היא קדושה כראשונה: אלא במלך כו'. כולוהו יליף מקראי. ובשתי תודות. מפרש בגמרא שני לחמי תודה והיו נושאין אותה בהיקף סביב: ובשיר. מפרש בגמרא: פנימית וחיצונה. מפרש בגמרא: ונאכלת ונשרפת. נמי מפרש בגמרא: נטמא בעזרה. וידע שנטמא: השתחוה. בהעלם זה: או ששהה כדי השתחוואה. בגמרא מפרש שיעורא: או שבא לו בארובה. שיצא לו דרך ארובה שיש קצרה הימנו לצאת: חייב. ואפי' לא שהה תחלה ושיעורין הללו הלכה למשה מסיני הם במי שנטמא בתוך העזרה: בקצרה פטור. היכא דלא השתחוה ולא שהה: זו היא. טומאה שאירעה לו בתוך עזרה: זו היא מצות עשה שבמקדש. דיש כאן מצות עשה וישלחו מן המחנה וגוי וכל טמא לנפש (במדבר ה): שאין חייבין עליה. בית דין פר בהוראה ולא כהן משיח כדמפרש בגמרא: ואיזו היא מצות עשה שבגדה כו'. איידי דתנא בהוריות (דף ח.): אין חייבין על עשה שבמקדש אבל חייבין על עשה שבגדה קתני הכא איזו היא מצות עשה שבמקדש ואיזו היא שבגדה: היה משמש עם הטורה. היינו דומיא דעשה שבמקדש שאירעה לו הטומאה משבא בהיתר לידי כניסה: ואמרה לו נטמאתי. עכשיו ופירש מיד בקושי האבר: חייב. אלא יעמוד בלא דישה עד שימות האבר ויפרוש בלא קושי וזהו עשה ובגמרא יליף לה: השרץ ונעלם. או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו (ויקרא ה):

⁷² ב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. ג או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם

רפ"י

ר' עקיבא אומר כו'. בגמרא מפרש מאי בינייהו: גמי ה"ג אמר רב פפא לעולם תמני הויין וארבעי בתרייתא דמיתן ליה לידי קרבן קחשיב כו' ידיעות אחרונות מודיעות אותו שחטא ואית דגרסי ארבעי קמיתא דמיתן ליה לידי קרבן קא חשיב ואין נראה לי דא"כ מאי איכא דאמרי אם מפני שנוי הטעם אין דרך השי"ס לומר כן ולא ישאל אחריו מאי בינייהו: **ארבעי בתרייתא.** ידיעות שבסוף איתנהו בכל התורה שאין אדם מביא חטאת אא"כ נודע לו שחטא: **ארבעי קמיתא.** ידיעות שבתחלה: **ליתנהו בכל התורה.** שהאוכל חלב בשוגג אפילו לא נודע לו על חתיכה זו מעולם שהיא חלב ולאחר אכילה נודע לו חייב:

רבי עקיבא אומר:
"ונעלם ממנו והוא טמא" (ויקרא ה, ב) - **על העולם טומאה חייב, ואינו חייב על העולם מקדש.**

רבי ישמעאל אומר:
"ונעלם" "ונעלם" (ויקרא ה, ב-ג) - **שתי פעמים, לחייב: על העולם טומאה, ועל העולם מקדש."**

גמרא

אמר רב פפא לאביי:
"שתיים שהן ארבע" - שתיים שהן שש הויין!
 ידיעות הטומאה תחלה וסוף,
 ידיעות הקודש תחלה וסוף,
 ידיעות מקדש תחלה וסוף!
 ולטעמיה, תמני הויין!
 דהא איכא טומאה דקודש וטומאה דמקדש תחלה וסוף!

הא לא קשיא:
 שם טומאה אחת היא,
 מכל מקום שית הויין!

אמר רב פפא:
 לעולם תמני הויין,
 ארבעי קמיתא דלא מיתן ליה לידי קרבן - לא קא חשיב,
 ארבעה בתרייתא דמיתן ליה לידי קרבן - קא חשיב.

ואיכא דאמרי:

אמר רב פפא:
 לעולם תמני הויין,
 וארבעי קמיתא דליתנהו בכל התורה כולה - קא חשיב,
 ארבעי בתרייתא דאיתנהו בכל התורה כולה - לא קא חשיב.

רש"י

נעלמו ממנו הלכות טומאה.
 כשנגע בשרץ וידע שנגע בשרץ
 אבל אינו יודע שהוא טמא:
אי שרץ מטמא. כגון הצב
 והלטאה שדומין לצפרדע וסבור
 שאינו מטמא:
זיל קרי בי רב הוא. תינוקות של
 בית רבן קורין החולד והעכבר
 והצב הלכך אין זו העלמה ויש
 כאן ידיעה בתחלה וכשאכל את
 הקדש נעלמה ממנו נגיעה
 ראשונה יש כאן ידיעה בתחלה
 והעלם אחריה ולכשיודע לו
 בסוף יהא חייב:
ידיעה היא. ידיעה בתחלה יש
 כאן:
העלמה היא. ואין כאן ידיעה
 בתחלה:

2. יד, ב

בְּעֵי רַב פֶּפְאֵה:

נְעֻלְמוּ מִמֶּנּוּ הַלְכוֹת טוּמְאָה - מֵהוּ?
 הֵיכִי דְמִי?

אֵילִימָא דְלֵא יָדַע אִי שְׂרִיץ טָמֵא אִי צְפַרְדֵּעַ טָמֵא - זִיל קְרִי בֵּי רַב הוּא!

לְעוֹלָם דִּידַע בְּטוּמְאָת שְׂרִיץ, וּכְגוֹן נִגַּע בְּכַעֲדֵשָׁה,

וְלֵא יָדַע כְּכַעֲדֵשָׁה,

אִי מְטֵמֵא, אִי לֵא מְטֵמֵא - מֵאִי?

כִּיּוֹן דִּידַע - מְטֵמֵא שְׂרִיץ בְּעוֹלָם יָדִיעָה הִיא,

אוּ דְלֵמָא: כִּיּוֹן דְכַעֲדֵשָׁה לֵא יָדַע אִי מְטֵמֵא אִי לֵא מְטֵמֵא, הֵעֲלֵמָה הִיא?

תִּיקוּ.

3. יד, ב

רש"י

בן בבל. שיודע שיש מקדש בירושלים אבל אין יודע מקומו מהו איכא ידיעה בתחלה או דלמא הא דתנן נעלם ממנו מקדש במי שהכיר בו כבר קאמר:

הא לא בעי ידיעה בתחלה. כדאמרינן בשילהי פירקין (דף ט:):

אליבא דרבי. דאמר בשמעתא קמייתא בפרקין קמא (דף ד.ד.) דבעי ידיעה בתחלה ומחייב על העלם מקדש:

ידיעה היא. למיהוי ידיעה בתחלה:

או דלמא כיון דמקומו לא נודע לו. מעולם אין כאן ידיעה בתחלה ולא דמי לידיעת בית רבו דטומאה דאילו התם למד שהשרץ מטמא וכשנגע בו ידע שנגע בשרץ אבל לא נזכר לו להכיר שהוא טמא בנגיעה זו התם קאמרינן כיון שלמד שהנוגע בשרץ טמא וזה ידע כשנגע אין זה העלם אבל זה לא ידע מקום מקדש מימיו אין כאן ידיעת בית רבו:

בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָהּ:

בְּן בָּבֶל שְׁעָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ מְקוֹם מִקְדָּשׁ - מֵהוּ?

אֵלִיבָא דְמָאן?

אִי אֵלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא דְבְּעֵי יְדִיעָה בְּתַחֲלָה - הָא לֹא מְחִיב עַל הָעֹלָם מִקְדָּשׁ!
אִי אֵלִיבָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל דְּמְחִיב עַל הָעֹלָם מִקְדָּשׁ - הָא לֹא בְּעֵי יְדִיעָה בְּתַחֲלָה!

לֹא צְרִיכָא אֵלִיבָא דְרַבִּי,

דְּבְּעֵי יְדִיעָה בְּתַחֲלָה,

וּמְחִיב עַל הָעֹלָם מִקְדָּשׁ,

וְאָמַר: יְדִיעַת בֵּית רַבּוֹ שְׂמָה יְדִיעָה.

מָאן?

כִּיּוֹן דִּידַע דְּאִיבָא מִקְדָּשׁ בְּעוֹלָם יְדִיעָה הִיא?

אוּ דְלָמָּא:

כִּיּוֹן דְּמִקוּמוֹ לֹא יָדַע לֵיהּ, הָעֹלָמָה הִיא?

תִּיקוּן.

רפ"י

מה"מ. דבעינן כל הני לתוספת עזרה:
וכן תעשו. קרא יתירא למידרש לדורות ובימי משה דהוא מלך ונביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ושבעים זקנים:
שתי תודות. מנחמיה בן חכליה גמרינן:
משיחתן. בשמן המשחה מקדשתן קדושת הגוף לכלי שרת ולקדש את הנכנס לתוכו:
מכאן ואילך. כלי הדורות לא נמשחו אלא התחלת עבודתן מחנכת לקדושה וחינוך לשון התחלה:
אימא אותם במשיחה. ולא בעבודה לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה:

4. יד, ב - טו, א

"אֶחָד הַנִּכְנָס לְעִזְרָה וְאֶחָד הַנִּכְנָס לְתוֹסֶפֶת הָעִזְרָה. שְׂאִין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר וְעַל הָעִזְרוֹת אֲלֵא: בְּמִלָּךְ, וְנָבִיא, וְאוּרִים וְתוֹמִים, וְסִנְהֶדְרִין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, וּבִשְׂתֵי תוֹדוֹת, וּבִשְׂדֵה, וּבֵית דִּין מְהֻלְבֵּין, וּשְׂתֵי תוֹדוֹת אַחֲרֵיהֶן, וְכָל יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶם."

מנא הני מילי?

אמר רב שימי בר חייא:
 אמר קרא: **"ככל אשר אני מראה אותך, את תבנית המשכן ואת תבנית כל פליו וכן תעשו"** (שמות כה, ט) - לדורות.

טו, א

מתיב רבא:
"כל הכלים שעשה משה - משיחתו מקדשתו, מכאן ואילך - עבודתו מחנכתו",
 ואמאי? ונימא **"וכן תעשו"** לדורות!

שאני התם,
 דאמר קרא: **"וימשחם ויקדש אתם"**⁷³ (במדבר ז, א) - אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה.

אימא: אותם - במשיחה,
 לדורות - או במשיחה או בעבודה!

אמר רב פפא:
 אמר קרא: **"אשר ישרתו כם בקדש"**⁷⁴ (במדבר ד, יב) - תלאן הכתוב בשירות.

השתא דכתב רחמנא: **"אשר ישרתו"**, **"אתם"** - למה לי?

אי לא כתב רחמנא **"אתם"**,
 הוה אמינא: הני הוא - במשיחה, לדורות - במשיחה ובעבודה,
 דהא כתב: **"וכן תעשו"**, מיעט רחמנא **"אתם"**,
 אותם - במשיחה,
 ולא לדורות במשיחה.

⁷³ ויהי ביום פלות משה להקים את המשכן וימשח אתו ויקדש אתו ואת כל פליו ואת המזבח ואת כל פליו וימשחם ויקדש אתם
⁷⁴ ולקחו את כל כלי השרת אשר ישרתו כם בקדש ונתנו אל כגד תמלת וכסו אותם במכסה עור תחש ונתנו על המוט

5. טו, א

ר"י

תלאן בשירות. מדכפל קרא בלשניה כלי השרת אשר ישרתו שנעשו כלי שרת ע"י שירות: ה"ג אי לאו כתיב אותם הוה אמנא לדורות במשיחה ובעבודה דהא כתב וכן תעשו במשיחה וכתוב ושרתו לשירות ולבעי תרתי קמ"ל למעטינהו ממשיחה דאי לאו להכי אתא למאי אתא אי למימרא לדורות לא מיקדשי במשיחה לחודה לישתוק קרא מיניה ונפקא לן מאשר ישרת:

בלחמן ולא בבשרן. הלחם היו נושאים שני לחמי תודה:

מנא ה"מ. דבלחמן קאמר:

ואעמידה שתי תודות. נחמיה קאמר בספר עזרא כשנבנית חומת ירושלים ובא לקדש את העיר ואעמידה שתי תודות גדולות אצל החומה מבחוץ ותהלוכות לימין מעל החומה להקיף את העיר בתהלוכות שהלכו דרך ימין כשפניהם לחלל העיר הלכו תמיד לצד ימינם עד שהקיפו את כולה ממין גדול. ובבשר קאמר קרא וגדולות דקאמר ממין גדול של בקר ולא של צאן:

גדולות במינן. מאותו מין שהיו שהביאו גדולות ולא קטנות:

אלא גדולות שבתודה. ועל כרחך בלחם קאמר ואשמעינן דשל חמץ היו שהן גדולות שבלחמי תודה:

דתנן. שחלות החמץ גדולות משל מצה: שהן שש מדבריות: שהוסיפו על המדות שתות מלבר שהכניסו שש חלקים ראשוני בחמש והוסיפו חלק ששי מבחוץ:

שהן שתי איפות. שהאיפה שלש סאין והם עשרים עשרונות שהאיפה עשר עשרונות כדכתיב (שמות טז) והעומר עשירית האיפה וגו':

עשרה לחמץ ועשרה למצה. יליף מקרא במסכת מנחות והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן הרי מין אחד ורקיקי מצות משוחים בשמן הרי שני מינין של מצה סלת מרבכת חלות בלולות בשמן הרי שלשה מינין של מצה וכתוב בתריה על חלות לחם חמץ יקריב וגו' כנגד מצה הבא חמץ שיהא סלת במין החמץ כנגד שלשה מינין שבמצה:

ובמצה שלשה מינין. כדפרישנא וילפינן התם מקראי שיש בכל מין עשר חלות אלמא חלות החמץ גדולות כשלש של מצה:

"וּבְשֵׁתֵי תוֹדוֹת"

תנא:

"שְׁתֵי תוֹדוֹת שְׁאָמְרוּ בְלַחְמֵן וְלֹא בַבֶּשֶׂר"

מנהגי מילי?

אמר רב חסדא:

אמר קרא: **"וְאֶעְמִידָה שְׁתֵי תוֹדוֹת גְּדוֹלוֹת וְתִהְלַכְתָּ לְיָמִין מֵעַל לַחֹמָה"**⁷⁵ (נחמיה יב, לא).

מאי "גְּדוֹלוֹת"?

אילימא ממין גדול ממש - נימא פרים!

אלא גדולות במינן - מי איכא חשיבותא קמי שמיא?! והתנן⁷⁶:

"וְנֹאמַר בְּעוֹלוֹת בְּהֵמָה: "אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ"⁷⁷ (ויקרא א, ט),

בְּעוֹלוֹת הָעוֹף: "אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ"⁷⁸ (ויקרא א, יז),

בְּמִנְחָה: "אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ"⁷⁹ (ויקרא ב, ב),

מלמד:

שְׁאָחַד הַמִּרְבֵּה וְאָחַד הַמִּמְעִיט וּבְלֶבֶד שִׁיבִינן אֶת לְבוֹ לְאָבִיו שְׁבַשְׁמִים" (מנחות קי.)!

אלא גדולה שבתודה,

ומאי ניהו?

חמץ.

דתנן:

"הַתּוֹדָה הֵיחָה בָּאָה מִן: חֶמֶשׁ סֵאִין יְרוּשְׁלַמִּיּוֹת,

שְׁהוּ שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת,

שְׁהוּ שְׁתֵי אֵיפוֹת.

וְהָאֵיפָה: שְׁלֹשׁ סֵאִין.

עֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹן - עֶשְׂרֵה לַחֲמֵץ, וְעֶשְׂרֵה לַמֶּצֶה.

וּבְמִצָּה, שְׁלֹשָׁה מִיֵּינִי: חֲלוֹת,

רְקִיקִין,

וּרְבוּבָה" (מנחות עו:).

⁷⁵ ואעלה את שרי יהודה מעל לחומה ואעמידה שתי תודות גדולות ותהלכת לימין מעל לחומה לשער האשפות

⁷⁶ תיקון גירסה במסורת הש"ס

⁷⁷ וקרבו וקרעיו ורחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחוח לה'

⁷⁸ ושעס אותו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אותו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עלה הוא אשה ריח ניחוח לה'

⁷⁹ והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן את אוקרתה המזבחה אשה ריח ניחוח לה'

6. טו, א-ב

["שאיין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא: במלה,
ונביא,
ואורים ותומים,
וסנהדרין של שבטים ואחד,
ובשתי תודות,
ובשיר,
ובית דין מהלכין,
ובשתי תודות אחריהן,
וכל ישראל אחיהם].

רס"י

בשירי מנחה. בחלות של שירי מנחה הנאכלת לכהנים והאי קידוש דנחמיה ועזרא בקידוש העיר כתיב אבל עזרה שהוסיפו עליה מקיפים אותה בשירי מנחה:

אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי. אם רצו כהנים. לאכול בקדשים מי מעכב עליהם: במנחה כתיב (ויקרא ו) בחצר אהל מועד יאכלוה ואם יצאה לחוץ נפסלה ותודה ולחמה נאכלין בכל העיר ואם יצאו חוץ לחומה נפסליו הלכך ירושלים נתקדשה בלחמי תודה שנאכלין בה ואם יצאו ממנה נפסליו ועזרה נתקדשה בשירי מנחה שנאכלין בה ואם יצאו ממנה נפסליו: ה"ג ותסברא מנחת חמץ מי איכא ולא גרסינן וכי תימא הי"נ מנחת חמץ מי איכא דהאי ותסברא שינויא הוא למימר דעל כרחך במצה נתקדשה דחמץ בשירי מנחה לא משכחת לה:

מנחת חמץ מי איכא. הא כתיב (שם ב) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא. תאפה חמץ:

וכי תימא דמחמץ לשיריים. דלא קפיד קרא אלא אקודם קמיצה שלא יקטיר קומץ מחמץ למזבח כדכתיב סיפיה דקרא כל שאור וכל דבש לא תקטירו:

אלמה לא. בתמיה וכי לא אפשר לקדשה במנחת חמץ הא אפשר דניקדשה בשתי הלחם הבאים בעצרת שהן חמץ כדכתיב (ויקרא כג) חמץ תאפינה: **מאתמול.** מערב יו"ט:

בשחיטת כבשים הוא דמיקדשי. אף על פי שבאים מתרומת הלשכה קדושת דמים היא זו אבל קדושת הגוף לפסול ביוצא לא קדשי אלא בשחיטת שני כבשי עצרת שהלחם בא עמהם דגמרינן מלחמי תודה ששחיטת הזבח מקדשתן כדאמרינן במנחות (דף עח:). קרבנו על זבח תודת שלמו מלמד שאין הלחם קדוש לקרותו קרבן אלא על ידי זביחת התודה והכי נמי בזביחת כבשים קדשי ואין הכבשים נשחטין אלא ביום טוב: **בבנייה ביום טוב.** יגמור את הבנין ביום טוב:

אין בנין בית המקדש דוחה את יום טוב. כדאמרינן ביבמות בפרק קמא (דף ו). יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה' כולכם חייבין בכבודי אתם והמקדש חייבין בכבודי שהזהרתני על השבת וימים טובים נמי שבתות איקרו:

נשבקיה. ללחם עד למחר ונבנייה למחר ונקדשיה למחר איפסלו להו בלינה ונעשו נותר שהרי מן הנאכלין ליום ולילה הם. דעד דקדשי יומא. למוצאי יום טוב משתחשך מיד נגמריה לההוא פורתא ונקדשיה:

בלילה. קודם חצות שעדיין זמן אכילתו הלכך לא אפשר בחמץ אלא במצה:

אמר רמי בר חמא:

אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה.

מאי טעמא?

כירושלים,

מה ירושלים דבר הנאכל בה מקדשה,

אף עזרה דבר הנאכל בה מקדשה.

אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי?!

אלא כירושלים, מה ירושלים דבר הנאכל בה ויוצא ממנה - נפסל,

אף עזרה דבר הנאכל בה ויוצא ממנה - נפסל.

אי מה להלן חמץ. אף כאן חמץ!

ותסברא? מנחת חמץ מי איכא?⁸⁰!

טו, ב

וכי תימא דמחמץ להו לשירים ומקדש בהו?!

והקתיב: "לא תאפה חמץ חלקם"⁸¹ (ויקרא ו, י),

ואמר ריש לקיש: אפילו חלקם לא תאפה חמץ!

אלמה לא? אפשר דמקדש בשתי הלחם בעצרת!

משום דלא אפשר, היכי נייעביד?

נבנייה מאתמול וניקדשיה מאתמול - שתי הלחם בשחיטת כבשים הוא דקדשי!

נבנייה מאתמול וניקדשיה האידנא - בעינן קידוש בשעת הבנין!

נבנייה ביום טוב ונקדשיה ביום טוב - אין בנין מקדש דוחה יום טוב!

נשבקה לבתר הכי, ונבנייה וניקדשיה - איפסילא ליה בלינה.

נבנייה ממצלי יומא ונשיר ביה פורתא,

דעד דקדשי יומא לאלתר נגמריה, וניקדשיה - אין בנין בית המקדש בלינה!

דאמר אביי:

מנין שאין בנין בית המקדש בלינה?

שנאמר: "וביום הקים את המשכן"⁸² (במדבר ט, טו) - ביום מקימו, בלינה אין מקימו!

הלכך לא אפשר.

⁸⁰ כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ מי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' (ויקרא ב, יא)

⁸¹ לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא פחטאת ופאשם

⁸² וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר

רפ"י

תנו רבנן שיר של תודה. היו אומרים שם בכנורות וכו' ומהו שיר של תודה מזמור לתודה (תהלים ק):

ארוממך ה' וגו'. הוא מזמור שיר חנוכת הבית לכך אומר אותו:

ושיר של פגעים. יושב בסתר עליון ולפי שאמרו משה בהקמת משכן דכתיב (שמות לט) ויברך אותם משה ומה ברכך יהי רצון שתשרה שכונה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלהינו עלינו והכי איתא בתורת כהנים והוא מאחד עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים מתפלה למשה עד סוף מזמור לתודה:

פגעים. מזיקין שפוגעין בבני אדם להזיק:

ואומר ה' מה רבו צרי. לפי שנאמר בו רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה שהיו מתלוצצים בשרי יהודה ובנימין כשהיו בני ישראל בני הגולה בונין את החומה שנאמר (נחמיה ג) מה היהודים האמללים עושים וגו' היחיו את האבנים מערמות העפר והמה שרופות ואומר (שם) גם [וגו'] אם יעלה שועל ופרץ חומת אבניהם:

להני קראי. שיר של פגעים:

וגני. כשהוא הולך לישן בלילה: **דאיכא מכה.** ולחוש עליה מקראות של תורה להתרפאות ומקשינן ואי איכא מכה אסור הוא דקאמר בה רבי יהושע בן לוי ותו לא:

אין לו חלק. הלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמת במצרים וגו' (שמות טו):

ברוקק שנו. ברוקק ואחר כך לוחש:

שאין מזכירין שם שמים כו'. והכא קאמר כי אני ה' רופאך:

7. טו, ב

[ש'אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא ...] ובשיר".

תנו רבנן:

"שיר של תודה"⁸³ (תהלים ק) בכנורות ובנבלים ובצלצלים,

על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים.

ואומר: "ארוממך ה' כי דליתני"⁸⁴ (תהלים ל),

ושיר של פגעים (תהלים צא),

ויש אומרים: שיר של נגעים.

מאן דאמר: ד'נגעים" - דכתיב: **"ונגע לא יקרב באהלך"** (תהלים צא, י),

ומאן דאמר: "פגעים" - דכתיב: **"יפל מצדך אלה"** (תהלים צא, ז).

ואומר: "ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן" -

עד **"כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונה"**⁸⁵ (תהלים צא א-ט),

וחזור ואומר: **"מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו. ה' מה רבו צרי -**

עד **"לה' הישועה על עמך ברכתך סלה"**⁸⁶ (תהלים ג).

רבי יהושע בן לוי אמר להו להני קראי, וגאני.

היכי עבד הכי?

והאמר רבי יהושע בן לוי: אסור להתרפאות בדברי תורה!

להגן שאני.

ואלא כי אמר אסור דאיכא מכה,

אי דאיכא מכה - אסור ותו לא?

והתנן:

"הלוחש על המכה - אין לו חלק לעולם הבא" (סנהדרין צ).

הא איתמר עליה:

אמר רבי יוחנן:

ברוקק שנו,

לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה.

⁸³ א מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ. ב עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. ג דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו.

ד באו שעריי בתודה חצרתיו בתהלה הודו לו ברכו שמו. ה כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דר ודר אמונתו

⁸⁴ א מזמור שיר הנפת הבית לדוד. ב ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת איבי לי. ג ה' אלהי ישועתי אליך ותרפאני. ד ה' העלית מן שאול נפשי הייתי מידך בור. ה אמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו. ו כי נגע באפו חיים ברצונו בערב יליו בכי ולבקר רנה. ז ואני אמרתי בשלוי כל אמוט לעולם. ח ה' ברצונך העמדתה להררי עז הסתרת פניך הייתי נבהל. ט אליך ה' אקרא ואל אדני אתחנן. י מה בצע בדמי ברכתני אל שחת היודך עפר היגיד אמתה. יא שמע ה' וחנוני ה' היה עזר לי. יב הפקת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאורני שמחה. יג למען יזמרך כבוד ולא ידם ה' אלהי לעולם אודך

⁸⁵ א ישב בסתר עליון בצל שדי יתלונן. ב אמר לה' מחסי ומצודתי אלהי אבטח בו. ג כי הוא יצילך מפח וקוש מדבר הוות. ד באבךתו יסר לך ותחת פנפיו תקסה צנה וסחךך אמתו. ה לא תירא מפחד לילה מחץ ועוף יומם. ו מדבר באפל יהלך מקטב ישיד צהרים. ז יפל מצדך אלה ורבה מימיהך אליך לא יגש. ח רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה. ט כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונה

⁸⁶ מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו. ב ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי. ג רבים אמרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה. ד ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים דאשי. ה קולי אל ה' אקרא ויענני מהר קדשו סלה. ו אני שכבתי ואישנה הקיצותי מי ה' יסמכני. ז לא אירא מרובבות עם אשר סביב שתו עלי. ח קומה ותה הושיעני אלהי מי המית את כל איבי לחי שני רשעים שברת. ט לה' הישועה על עמך ברכתך סלה

ר"י

זו כנגד זו. שני כהנים נושאים אותו זה אצל זה: **הך דמקרבא לחומה**. שהיא פנימית ממוצעת בין העם לחומה: **הך דמקרבא לבית דין**. ההולכת אחרונה: **וקדשה לה**. ראשונה קידשה את המקום וכשנכנסה אחרונה לשם לא נפסלה ביוצא שלא עברה במקום חול אלא במקום מקודש: **כי הדדי נינהו**. שתייהן מקדשות יחד או שתייהן יאכלו או שתייהן ישרפו: **חדא מי מקדשא**. את המקום הא אנו תנו כל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חיבין עליה אלמא כולהו בעינן: **אפילו למאן דאמר**. לקמן דכל אלו דמתני אחת מכולן קאמר או מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או שתי תודות הני שתי תודות מיהא תרוייהו בעינן דתרוייהו חדא מילתא היא: **על פי נביא**. חגי זכריה ומלאכי היו שם ועל פיהם ברוח הקודש עשו ואין טעם בדבר:

8. טו, ב - טז, א

"בית דין מהלכין ושתי תודות אחריהו וכל ישראל אחריהם".

למימרא: דבית דין קמי תודה אולי, והקתיב: **"וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה"**⁸⁷ (נחמיה יב, לא-לב)!

הכי קאמר: בית דין מהלכין, ושתי תודות מהלכות, ובית דין אחריהם.

כיצד מהלכות?

רבי חייא ורבי שמעון ברבי:

חד אמר: זו כנגד זו,

וחד אמר: זו אחר זו.

מאן דאמר: "זו כנגד זו" - הפנימית הך דמקרבא לחומה.
מאן דאמר: "זו אחר זו" - הפנימית הך דמקרבא לבית דין.

תנן:

"הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת".

בשלמא למאן דאמר: "זו אחר זו", אמטו להכי פנימית נאכלת, משום דאתיא חיצונה קמה וקדשה לה.
אלא למאן דאמר: "זו כנגד זו", תרוייהו בהדי הדדי קא מיקדשי!

ולישעמיד,

למאן דאמר "זו אחר זו", חדא מי מיקדשא?!

הא **"כל שלא נעשית בכל אלו"** תנן!

ואפילו למאן דאמר: **"באחת מכל אלו"** - הני תרוייהו חדא מצוה היא!

אלא אמר רבי יוחנן:

על פי נביא נאכלת,

ועל פי נביא נשרפת.

טז, א

⁸⁷ לא ואעלה את שרי יהודה מעל לחומה ואעמידה שתי תודת גדולת ותהלכת לימין מעל לחומה לשער האשפת. **לב** וילך אחריהם הושעיה וחצי שרי יהודה

9. טז, א

רפ"י

רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר כו'. כלומר ואי משום קידוש עזרא דהואי בבית שני בלא מלך ובלא אורים ותומים דאמרינן במסכת יומא (דף כא:): חמשה דברים חסר מקדש שני אש ושכינה וארון ואורים ותומים ורוח הקודש קסבר קדושה ראשונה דדוד ושלמה לא בטלה ולא הוצרך עזרא לקדש כלומר שהוא לא הוסיף כלום באורך ורוחב ומאי דקדיש כדכתיב (נחמיה יב) ואעמידה שתי תודות לזכר בעלמא עבד: שני בצעים מרישק"א בלע"ז:

בהר המשחה. הר הזיתים: **תחתונה ועליונה.** בשיפוע ההר היו ואחת למעלה בגבהו ואחת בשפלו:

תחתונה נתקדשה בכל אלו. שמימי בית ראשון הכניסוה וחברוה לעיר ע"י חומה אחרת: **אלא בעולי גולה.** שהוסיפו על העיר ובנו היקף חומה אחרת לחוץ. הי"ג לה בתוספתא דסנהדרין תחתונה שהיתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסים לשם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלים שם מעשר שני וקדשים קלים עליונה שלא היתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסים שם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני ויש לפרש דעמי הארץ המפרישין מעשרות היו זריזים לעשות בו מצוה מן המובחר לפי שהיו שומעין דרשה עשר בשביל שתתעשר והיו צריכים להתוודות עשיתי ככל אשר צויתני (דברים כו) והיו שומעים את המתרגמים ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגך תירושך ויצהרך לכך היו נכנסין עד תוך חומת ירושלים הפנימית לקיים לפני ה' אלהיך אבל בקדשים לא היו מטריחין עצמן ואוכלים אותם לפני מחומה חיצונה כשאין מוצאים אכסניא בפנים וכשהיו אומרים להם זו קדושה וזו אינה קדושה לא היו שומעין לנו לפי שאומרים זו חומה וזו חומה מה לי תחתונה מה לי עליונה:

שתורפה של ירושלים. גלויה וערותה מקום שהיא נוחה ליכבש: **תנאי היא.** דפליגי בקדושה ראשונה לשעתה ולעתיד לבוא למייד לא קידשה לעתיד לבוא איצטריך עזרא לקדשה וקידשה בלא מלך ואורים ותומים ואית ליה אחת מכל אלו תנן ולמייד קידשה לעתיד לבוא לא הוצרך עזרא לקדש כלום אלא לזכר בעלמא ולא גמרינן מינה:

"כל שלא נעשית בכל אלו - הנכנס לשם אין חייב עליה".

איתמר:

רב הונא אמר:

"בכל אלו" תנן.

רב נחמן אמר:

"באחת מקל אלו" תנן.

"רב הונא אמר: "בכל אלו" תנן",

קסבר: קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד.

"רב נחמן אמר: "באחת מקל אלו" תנן",

קסבר: קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא, ועזרא קדושי קדיש אף על גב דלא הוו אורים ותומים.

איתיביה רבא לרב נחמן:

"כל שלא נעשית בכל אלו!"

תני: "באחת מקל אלו".

תא שמע:

"אבא שאול אומר:

שני ביצעו היו בהר המשחה - תחתונה ועליונה,

תחתונה - נתקדשה בכל אלו,

עליונה - לא נתקדשה בכל אלו, אלא בעולי גולה,

שלא במלך,

ושלא באורים ותומים.

תחתונה שהיתה קדושתה גמורה - עמי הארץ נכנסין לשם,

ואוכלין שם קדשים קלים, אבל לא מעשר שני,

וחברים אוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני.

עליונה שלא היתה קדושתה גמורה - עמי הארץ היו נכנסין שם,

ואוכלין שם קדשים קלים,

אבל לא מעשר שני,

וחברים אין אוכלין שם לא קדשים קלים,

ולא מעשר שני.

ומפני מה לא קידשוה?

שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא: במלך,

ונביא,

ואורים ותומים,

ובסנהדרין של שבועים ואחד,

ובשתי תודות,

ובשיר.

ולמה קידשוה?

למה "קידשוה"?

הא אמרת: "לא קידשוה"!

אלא: למה הכניסוה?

מפני שתורפה של ירושלים היתה,

ונוחה היא ליכבש משם!"

תנאי היא,

דתנן⁸⁸:

"אמר רבי אליעזר:

שַׁמְעַתִּי נִשְׁהִיוּ בּוֹנֵין בְּהֵיכַל, עָשׂוּ קִלְעִים לְהֵיכַל, וְקִלְעִים לְעֶזְרוֹת, אֲלֵא שֶׁבְהֵיכַל בּוֹנֵין מִבְּחוּץ וּבְעֶזְרוֹת בּוֹנֵין מִבְּפָנִים.

אמר רבי יהושע:

שַׁמְעַתִּי, שֵׁ: מְקַרְבִּין אֵף עַל פִּי שְׂאִין בֵּית,

אוֹכְלִין קִדְשֵׁי קִדְשִׁים אֵף עַל פִּי שְׂאִין קִלְעִים.

קִדְשִׁים קִלְעִים וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי אֵף עַל פִּי שְׂאִין חוּמָה,

מִפְּנֵי שֶׁקְדוּשָׁה רַאשׁוֹנָה קִידְשָׁה לְשַׁעֲתָה וְקִידְשָׁה לְעֶתִיד לְבָא" (ערויות ח, 1).

לאוּ מִקְלָל דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: לֹא קִידְשָׁה לְעֶתִיד לְבָא.

אמר ליה רבינא לרב אשי:

ממאי? דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא,

ומר מאי דשמיע ליה קאמר,

ומר מאי דשמיע ליה קאמר!

וכי תימא: קלעים לרבי אליעזר למה לי, לצניעותא בעלמא!

אלא, הני תנאי:

דתנאי:

"אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי:

למה מנו חכמים את אלו?

שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום,

אבל ראשונות - בטלו משבטלה הארץ".

אלמא קסבר: קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא.

ורמינהי:

"אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי:

וכי אלו בלבד היו?

והלא כבר נאמר: "ששים עיר כל חבל ארזב ממלכת עוג בבשן,

כל אלה ערים בצרות חומה גבהה"⁸⁹ (דברים ג, ד-ה),

אלא למה מנו חכמים את אלו?

שכשעלו בני הגולה, מצאו אלו וקידשום.

"קידשום"? השתא הא אמרין לקמן דלא צריכא לקדושי!

אלא, "מצאו אלו ומנאום".

ולא אלו בלבד,

אלא כל שתעלה בידך מסורת מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון,

כל מצות אלו נוהגות בה,

מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא".

קשיא דרבי ישמעאל בר יוסי אדרבי ישמעאל בר יוסי!

איבעית אימא:

תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל בר יוסי.

איבעית אימא:

חדא מינייהו רבי אלעזר בר יוסי אמרה,

דתנאי:

"רבי אלעזר בר יוסי אמר:

"אשר לוא המה"⁹⁰ (ויקרא כה, ל) - אף על פי שאין לו עבשיו, והיה לו קודם לבו".

רש"י

שמעתי. מרבתי:

כשהיו בונים ההיכל. בימי

עזרא:

עושים קלעים. במקום החומה

ובונים את כתלי החומה אצל

הקלעים וכן לעזרות:

אלא שבהיכל. נתנו הקלעים

לפנים ממקום החומה ובונים

את החומה מבחוץ שלא יזונו

עיניהם מן ההיכל וקס"ד דהנך

קלעים לרבי אליעזר כדי

להכשיר העזרות להקריב קרבן

דאם אין בית אין קרבן דקדושה

ראשונה בטלה לה.:

ואע"פ שאין חומה. בירושלים

קודם שבניית החומה:

ומאי דשמיע ליה כו'. ולא בא

רבי יהושע לחלוק על רבי

אליעזר ולא שמעיה לרבי

אליעזר דאמר לא קידשה:

למה מנו כו'. עירות מנו חכמים

בפרק בתרא דערכין שהיו

מוקפות חומה מימות יהושע בן

נון לענין מצות בתי ערי חומה

והיה להם למנות עוד הרבה

שלא מנאום:

וקידשום. לא פירש לי במה

מקודשים ערי ארץ ישראל:

קסבר לא קידשה ורמינהי כו'. היינו תנאי:

וכי אלו בלבד היו. מוקפות

חומה מימות יהושע בן נון:

מצאו אלו. דרך ביאתם:

הא אמרין לקמן. בסימא דהך

ברייתא מסיים ואזיל לא אלו

בלבד:

כל המצות האלו. מצות בתי ערי

חומה ושילוח מצורעים ושאין

עושים מגרשיהן שדה:

⁸⁸ תיקון גירסה על פי מסורת הש"ס. גירסת הדפוס: דתנאי

⁸⁹ ד ונלכד את כל עריו בעת ההוא לא היתה קרנה אשר לא לקחנו מאתם ששים עיר כל חבל ארזב ממלכת עוג בבשן. ה כל אלה ערים בצרות חומה גבהה דלתים וברזח לבד מערי הפזו הרבה מאד

⁹⁰ ואם לא יגאל עד מלאות לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו חמה לצמיחת לקנה אתו לדתיו לא יצא ביבל

10. טז, ב**רָט"י**

טומאה בעזרה מנלן. מי שנטמא בעזרה מנלן דמיחייב הא לא קרינא ולא יטמאו את מחניהם (במדבר ה) שכבר טימא: **שבחוץ כו.** שנטמא מבחוץ: **קדושת עולם.** שאין אחריה היתר במות: **אשכחן מקדש דאיקרי משכן כו.** כדמפרש לקמן: ונתתי משכני בתוכם: כל הניתן בתוכם קרי משכן: **הוא בארון כתיב.** שהיו הקהתים נושאים את הארון והשולחן והמנורה והמזבחות שהם דברים המקודשים:

טז, ב

"נִטְמָא בְּעִזְרָה וְנִעְלָמָה מִמֶּנּוּ טוּמְאָה וְזָכוּר אֶת הַמִּקְדָּשׁ. נְעִלְמִים הֵימְנוּ מִקְדָּשׁ, וְזָכוּר הַטוּמְאָה, נְעִלְמִים מִמֶּנּוּ זֶה וְזֶה, וְהַשְׁתַּחֲוִי, או שְׂשֵׁהּ בְּכַדֵי הַשְׁתַּחֲוִיָּה, או בָּא לֹו בְּאַרְוֵה - חֵיִב, בְּקֶצֶה - פְּטוּר."

טומאה בעזרה - מנלן?

אמר רבי אלעזר:

כתוב אחד אומר: **"את משכן ה' טמא"**⁹¹ (במדבר יט, ג), וכתוב אחד אומר: **"כי את מקדש ה' טמא"**⁹² (במדבר יט, כ), אם אינו ענין לטומאה שבחוץ, תנהו ענין לטומאה שבפנים.

וקראי מיתרי?! הא מיצרך צריכי!

דתניא:

"רבי אלעזר אומר:

אם נאמר: **"משכן"** למה נאמר **"מקדש"**?ואם נאמר **"מקדש"** למה נאמר **"משכן"**?אילו נאמר: **"משכן"**, ולא נאמר: **"מקדש"**,

הייתי אומר: על משכן - יהא חייב, שהרי משוח בשמן המשחה,

ועל מקדש - לא יהא חייב.

ואם נאמר: **"מקדש"**, ולא נאמר: **"משכן"**,

הייתי אומר: על מקדש - יהא חייב, שהרי קדושתו קדושת עולם,

ועל משכן - לא יהא חייב.

לכך נאמר: **"משכן"**, לכך נאמר: **"מקדש"**!

רבי אלעזר, הכי קא קשיא ליה:

מכדי משכן איקרי **"מקדש"**,ומקדש איקרי **"משכן"**,נכתוב או אידי ואידי **"מקדש"**, או אידי ואידי **"משכן"**,**"משכן"** ו**"מקדש"** למה לי?

שמע מינה: תרתי.

בשולמא מקדש איקרי **"משכן"**, דכתיב: **"ונתתי משכני בתוכם"**⁹³ (ויקרא כו, יא),אלא משכן דאיקרי **"מקדש"** מנלן?אילימא מדכתיב: **"ונסעו הקהתים נשאי המקדש"**⁹⁴ (במדבר י, כא) - ההוא בארון כתיב!אלא, מהכא: **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"** (שמות כה, ח),וכתיב: **"ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן"**⁹⁵ (שמות כה, ט).

⁹¹ קל הנגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן והוא טמא ונקרתה הנפש הוא מישאל כי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו

⁹² ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונקרתה הנפש הוא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא מי נדה לא זרק עליו טמא הוא

⁹³ ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם

⁹⁴ ונסעו הקהתים נשאי המקדש והקימו את המשכן עד באם

⁹⁵ ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל פליו וכן תעשו

כ"י

לא שנו. דבהשתחויה כל דהו אפי' לא שהה בה כדי השתחויה חייב:
אלא שהשתחויה כלפי פנים. לצד מערב:
אבל השתחויה כלפי חוץ. למזרח אין זו השתחויה ואי שהה כדי השתחויה מיחייב משום שהייה ואי לא לא:
והכי קאמר השתחויה כלפי פנים. כל דהו או שלא השתחויה ושהה כדי שיעור חיוב השתחויה דהנך כלפי חוץ דבעי שיעור חיוב:
ארצה. משמע לשון שיטוח:

11. טז, ב

"והשתחוה או ששקה בדי השתחוואה, או בא לו בארונה - חייב, בקצרה - פטור".

אמר רבא:
לא שנו אלא שהשתחויה כלפי פנים, אבל השתחויה כלפי חוץ - שקה - אין, לא שקה - לא.

איכא דמתני לה אסיפא:

"או ששקה בכדי השתחוואה", מכלל: דהשתחוואה גופה בעיא שהייה.

אמר רבא:
לא שנו אלא שהשתחויה כלפי חוץ, אבל כלפי פנים - אף על גב דלא שקה, והכי קאמר: השתחויה כלפי פנים, או ששקה בדי השתחוואה - בהך השתחוואה דכלפי חוץ חייב.

היכי דמי השתחוואה דאית בה שהייה?

והיכי דמי השתחוואה דלית בה שהייה?

דלית בה שהייה - זו כריעה בעלמא היא, דאית בה שהייה - פישוט ידים ורגלים.

וכמה שיעור שהייה?

פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעימיה, ומנו? רבי שמעון בן פזי; ואמרי לה: רבי שמעון בן פזי וחד דעימיה, ומנו? רבי יצחק בר נחמני; ואמרי לה: רבי שמעון בר נחמני; חד אמר: כמימריה דהאי פסוקא, וחד אמר: כמ"ויכרעו" לסיפא.

"וכל בני ישראל דאים בדרדת האש וכבוד ה' על הבית, ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' מי טוב מי לעולם חסדו" (דברי הימים ב ז, ג).

תנו רבנן:

"קידה' - על אפים.

וכן הוא אומר: "ותקד בת שבע אפים ארץ"⁹⁶ (מלכים א א, לא).

'כריעה' - על ברבים.

וכן הוא אומר: "מכרע על ברקיו"⁹⁷ (מלכים א ח, נד).

'השתחוואה' - זו פישוט ידים ורגלים.

וכן אומר: "הבוא נבוא אני ואמך ואחייך להשתחוות לך ארצה"⁹⁸ (בראשית לו, ז).

⁹⁶ ותקד בת שבע אפים ארץ והשתחוה למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם

⁹⁷ ויהי ככלות שלמנה להתפלל אל ה' את כל התפלה והתחנה הזאת קם מלפני מנזח ה' מכרע על ברקיו וכפיו פרושות השמים

⁹⁸ ויספר אל אביו ואל אחיו ויער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר הלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחייך להשתחוות לך ארצה

12. טז, ב - יז, א

כ"י

למלקות. אם התרו בו שלא לעמוד ועמד פחות מכדי שהייה:
או דלמא בפנים גמירי שהייה. בטומאה שאירעה לו בתוך העזרה:

תלה עצמו באויר. כדי שהייה: טימא עצמו במזיד. ואם תמצוי לומר צריך שהייה למלקות בטומאת אונס ושהיית מזיד טומאת מזיד מי בעיא שהייה או לא:

נזיר בקבר. נזיר שנטמא באונס בתוך בית הקברות דומיא דנטמא בעזרה שלא נתחייב (בפנים) בכניסתו כגון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חברו ופרע עליו את מעזיבת גג האהל ונטמא באויר בית הקברות והתרו בו צא ולא יצא ומיהו לא שהה כדי השתחוואה:

צריך שהייה למלקות או לא. קרבן לא שייך הכא כלל שאין כרת בנזיר שנטמא וקרבן נזיר טמא לאו אעון טומאה אתי אלא למיחל עליה נזירות טהרה כשאר מחוסרי כפרה ובענין זה מפורש שהייה זו במס' נזיר: בפנים גמירי שהייה. בטומאת עזרה דשייכא בה השתחווייה:

בעי רבא:

צריך שהייה למלקות, או אין צריך שהייה למלקות?"

לקרבן - גמירי שהייה,

למלקות - לא גמירי שהייה

או דלמא:

בפנים גמירי שהייה,

לא שנא לקרבן,

ולא שנא למלקות?

י"א

תיקון.

בעי רבא:

תלה עצמו באויר עזרה - מהו?

כי גמירי שהייה - שהייה דבת השתחוואה, דלאו בת השתחוואה - לא גמירי,

או דלמא:

בפנים שהייה גמירי, לא שנא דבת השתחוואה, ולא שנא דלאו בת השתחוואה?

תיקון.

בעי רב אשי:

טימא עצמו במזיד - מהו?

באונס - גמירי שהייה,

במזיד - לא גמירי שהייה.

או דלמא:

בפנים גמירי שהייה, לא שנא באונס ולא שנא במזיד?

תיקון.

בעי רב אשי:

נזיר בקבר בעי שהייה למלקות, או אינו צריך?

בפנים - גמירי שהייה,

בחוז - לא גמירי שהייה,

או דלמא:

באונס גמירי שהייה, לא שנא בפנים ולא שנא בחוז?

תיקון.

13. יז, א-ב

רפ"י

אפי' כל היום כולו. שהה בהליכתו שהיה הולך ויוצא בנחת פטור:
 מהו שיצטרפו. היה יוצא בקצרה ושהה מעט וחזר והלך דרך יציאתו ושהה מעט מהו שיצטרפו לכשיעור:
 תפשוט ליה מדידה. דלא מצטרפי דהא איהו הוא דאמר אפי' כל היום כולו:
 התם בדלא שהה. בלא הילוך כלל:
 בעא מיניה אביי מרבה. בר נחמני שהיה רבו וכל היכא דאיכא בעא מיניה רבה הוא ולא רבא:
 בא לו בארוכה כשיעור קצרה. שיצא בדרך הארוכה אבל רץ במרוצה עד שלא שהה ביציאתו אלא כשיעור דרך קצרה בהילוך בינוני מהו:
 שיעור. ארוכה גמירי לחיוב וליכא:
 או דלמא דוקא גמירי בארוכה חייב. לא שנא רץ לא שנא לא רץ לא ניתנה ארוכה לידחות אצלו. להתיר אפילו במרוצה:
 דקיימא לן. בסנהדרין באלו הן הנשרפין (דף פג.) כהן טמא ששימש בעזרה במיתה בידי שמים:
 היכי משכחת לה. דאין בה כרת על כרחך בנטמא בעזרה הוא דמשכחת לה דאי בנטמא בחוץ ונכנס איחייב ליה כרת בכניסתו:
 אי לא שהה. בעבודתו כדי השתחויה:
 היכי עביד עבודה. איזו עבודה קטנה תיעשה בפחות מכדי שהיית השתחוואה:
 אי אמרת בשלמא. בכל שיעורי דמתני' בין בשהייה בין ביציאת ארוכה שיעורא גמירי לחיוב כגון שיעור שהייה ביציאת קצרה או שיעור יציאת ארוכה בלא שהייה:
 משכחת לה. שהייה בלא חיוב כרת:
 כגון דאניס נפשיה בקצרה. לאחר ששימש ושהה בשימוש כדי שהייה יצא לו בקצרה ואנס עצמו במרוצה עד שלא שהה שיעור עכבתו ומשנטמא שיעור שהייה ויציאת קצרה בהילוך בינוני:
 אלא אי אמרת דוקא גמירי. שהה כדי השתחויה חייב ואפי' יצא לו בקצרה במרוצה נתחייב בשהייתו:
 היכי משכחת לה. בלא כרת. משכחת לה. בעבודה בלא שהייה שנטמא ויצא מיד בקצרה ודרך. יציאתו היה אוזו מזלג בידו והכה בו באחד מן האברים שעל המערכה והפך מה שלמעלה למטה:
 כדרב הונא דאמר. זר שהפך בצינורא עבודה היא שמקרב עיכולו ויש כאן עבודה בלא שהייה:
 חייב מיתה. משום והזר הקרב יומת (במדבר יח):

["נטמא בעזרה, ונעלמה ממנו טומאה, וזכור את המקדש.
 נעלם הימנו מקדש, וזכור הטומאה,
 נעלם ממנו זה וזה,
 והשתחוה, או ששהה בכדי השתחוואה,
 או] בא לו בארוכה - חייב,
 בקצרה - פטור."

אמר רבא:

"קצרה" שאמרו - אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו.

בעי רבא:

שהיות - מהו שיצטרפו?

ותיפשוט ליה מדידה!

התם בדלא שהה.

בעא מיניה אביי מרבה:

בא לו בארוכה, שיעור קצרה - מהו?

שיעור גמירי - וכי בא לו בארוכה שיעור קצרה פטור.

או דלמא:

דוקא גמירי: בארוכה - חייב,

בקצרה - פטור?

אמר ליה:

לא נתנה ארוכה להדחות אצלו.

מתקיף לה רבי זירא:

אלא דקיימא לן: "טמא ששימש - במיתה" - היכי משכחת לה?

אי דלא שהה - היכי עביד עבודה?

אי דשהה - בר כרת הוא,

אי אמרת בשלמא שיעורא גמירי - משכחת לה דאניס נפשיה בקצרה ועבד עבודה.

אלא אי אמרת דוקא גמירי - היכי משכחת לה?

יז, ב

אמר אביי:

מאי קושיא? משכחת לה כגון שבא בקצרה הפך בצינורא, וכדרב הונא,

דאמר רב הונא:

זר שהפך בצינורא - חייב מיתה!

גופא:

"אמר רב הונא:

זר שהפך בצינוךא - חייב מיתה".

היכי דמי?

אי דלא הפך לה לא מיעבלי - פשיטא!

ואי דלא הפך בהו נמי מיעבלי - מאי קא עביר?

לא צריכא דאי לא הפך בהו מיעבלי בתרתוי שעי, והשתא מיעבלי בחד שעתא,
והא קא משמע לן: דכל קרובי עבודה - עבודה היא.

15. יז, ב

רפ"י

חוץ מחוטמו. שהוא בולט להלן משאר הגוף:
מכלים שבבית. שהיו בו מתחלתו ולא קרינא בהו והבא אל הבית ואפ"ה טמאים כדכתיב (ויקרא יד) ופנו את הבית כדי שלא יטמא כל אשר בבית:
גגין הללו. שבעזרה:
אין אוכלין שם קדשי קדשים. הנאכלים לפנים מן הקלעים דקסבר גגין ועליות לא נתקדשו אלא הרצפה והאוויר עד הגג:
וטמא שנכנס כו'. אלמא כל היכא דכתב ביאה דרך ביאה בעינן:

אמר רבי אושעיא:

בעינא דאימא מילתא, ומסתפינא מחבריא, הנכנס לבית המנוגע דרך אחריו, ואפילו כולו חוץ מחוטמו - טהור, דכתיב: **"והבא אל הבית ... יטמא"**⁹⁹ (ויקרא יד, מו) - דרך ביאה אסרה תורה. ומסתפינא מחבריא: אי הכי, כולו נמי!

אמר רבא:

כולו לא גרע מפלים שבבית, דכתיב: **"ולא יטמא כל אשר בבית"**¹⁰⁰ (ויקרא יד לו).

תניא נמי הכי:

"גגין הללו - אין אוכלין שם קדשי קדשים, ואין שוחטין שם קדשים קלים, וטמא שנכנס דרך גגין להיכל - פטור, שנאמר: "ואל המקדש לא תבא"¹⁰¹ (ויקרא יב, ד) - דרך ביאה אסרה תורה."

⁹⁹ והבא אל הבית כל ימי הסגיר אתו יטמא עד הערב

¹⁰⁰ וצוה הכהן ופנו את הבית בטמא וְבָא הַכֹּהֵן לְרִאֲוֹת אֶת הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בְּבֵית וְאַחַר כֵּן יָבֵא הַכֹּהֵן לְרִאֲוֹת אֶת הַבַּיִת

¹⁰¹ וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמִּי טְהוֹרָה בְּכֹל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֹאת יְמֵי טְהוֹרָה

16. יז, ב - יח, א

רפ"י

היכא קאי דקאמר זו היא. היכא שנה אין חייבין על עשה שבמקדש דקאמר הכא זו היא מצות עשה שבמקדש כו' :

התם קאי. במסכת הוריות: **אין חייבין.** ב"ד בהוראתם על עשה ועל לא תעשה שבמקדש כלומר על הוראת טומאת מקדש וקדשיו בין שהוא של עשה כגון שנטמא בעזרה דהיינו עשה דוישלחו בין שהוא של לא תעשה כגון נטמא בחוץ דאיכא אזהרת אל המקדש לא תבא (שם יב) והתם מפרש טעמא דאין חייבין משום דאין מביאין פר בהוראה אלא על העלם דבר ששגגתו חטאת קבועה ליחיד אבל טומאת מקדש קרבן עולה ויורד הוא :

ואין מביאין אשם תלוי. היחידים שבא לידם ספק כרת והצריך הכתוב אשם תלוי אין מביאין אותו על ספק טומאת מקדש לפי שאינו בא אלא על ספק דבר ששגג ודאי חטאת קבועה והתם יליף לה מקראי: **שבנדה.** להכי נקט נדה משום דמשכחת לה עשה דומיא דנטמא בעזרה באונס שהוא מוזהר לצאת כגון שהיה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי: **מביאין אשם תלוי.** היחידים דאין אשם בצבור דנפש כתיב ביה :

וקאמר. הכא במתניתין: **זהו מצות עשה.** ששנויה התם: **וחייב שתיים.** הפרש מן הנדה בקישוי: **אילימא סמוך לוסתה.** שאינו אנוס על כניסתו דהוי ליה לאסוקי אדעתיה שמא תראה בשעת תשמיש ומיהו מזיד לא הוי:

כסבור יכולני לבעול. לפרוש קודם שתראה:

אי בתלמיד חכם. שיודע שהמשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי צריך להמתין עד שימות [האבר]:

ואי בעם הארץ. שהוא שוגג על שתיהן: **אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא.** שלא נודע לו בין זה לזה ואינו חייב אלא אחת אף זה לא נודע לו בין כניסה לפרישה שחטא שכשאמרה לו נטמאתי אינו יודע שנתחייב על הכניסה כסבור אנוס אני עליה שהרי לא למד שמוזהרין ישראל לפרוש מן נשותיהן סמוך לוסתן ואין זה אנוס אלא שוגג וכיון דלא למד נמצא שלא ידע בין כניסה לפרישה שחטא והוה ליה בא על נדה שתי בעילות בהעלם אחד:

אלא בשלא סמוך לוסתה. זה אנוס על הכניסה הוא שלא היה לו לעלות בדעתו:

ואי בתלמיד חכם ולא חדא לא מיחייב. דאכניסה אנוס ואפרישה מזיד:

ואי בעם הארץ חדא הוא דמיחייב אפרישה. דאומר מותר אבל אכניסה אנוס:

ובתלמיד חכם לזו. כלומר יודע שישאל מוזהרין לפרוש מנשותיהן סמוך לוסתן כדאמר לקמן מוהזרתם את בני ישראל מטומאתם ואין יודע שהמשמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי צריך לפרוש באבר מת דהוה ליה שוגג על שתיהן אכניסה כסבור יכולני לבעול ואפרישה אומר מותר ושני זיתי חלב בהעלם אחד לא הויא שהרי תלמיד חכם הוא לזו שלא היה לו לבעול סמוך לוסתה ואין זה אנוס אלא שוגג כסבור יכולני לבעול קודם וכי אמרה לו נטמאתי ידע שחטא אכניסה והויא ליה ידיעה בין כניסה לפרישה וא"ת מזיד הוא בבעילת סמוך לוסתה אין זו קשיא שאין כרת וחוב חטאת על סמוך לוסתה עד שתטמא ובעילת הטמאה שוגג הוא כסבור יכולני לבעול:

[נטמא בעזרה, ונעלמה ממנו טומאה, וזכור את המקדש.]

נעלם הימנו מקדש, וזכור הטומאה,

נעלם ממנו זה וזה,

והשתחוה, או ששהה בבדי השתחוואה,

או בא לו בארונה - חייב,

בקצרה - פטור].

זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה."

היכא קאי דקאמר: "זו היא"?

התם קאי -

"אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש,

ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש.

אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה,

ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנדה" (הוריות ח:).

וקאמר "זו היא" מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה.

"ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה?

היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו: "נטמאתי" ופירש מיד - חייב,

מפני שציאתו הנאה לו נביאתו."

איתמר:

אב"י אמר משמיה דרבי חייא בר רב:

חייב שתיים.

וכן אמר רבא אמר רב שמואל בר שבתא אמר רב הונא:

חייב שתיים,

חדא - כניסה,

וחדא - פרישה.

הוי בה רבא:

במאי?

אילימא סמוך לוסתה -

ובמאן?

אילימא: בתלמיד חכם -

בשלקמא כניסה - ליחייב, קסבר: יכולני לבעול,

אלא אפרישה אמאי ליחייב? מזיד הוא!

ואי בעם הארץ - אידי ואידי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא!

ואלא בשאין סמוך לוסתה,

ובמאן?

אילימא בתלמיד חכם - ולא חדא לא מיחייב!

כניסה - אנוס,

פרישה - מזיד!

אי בעם הארץ - חדא הוא דמיחייב פרישה!

הדר אמר רבא:

לעולם בסמוך לוסתה,

ובתלמיד חכם,

ותלמיד חכם לזו, ואין תלמיד חכם לזו.

אמר רבא:

ותרוניהו תניניהו,

רש"י

נמצא על שלו דם על המפה שקנח בה אחר תשמיש: **טמאים** שניהם טומאת שבעה היא משום נדה והוא משום בועל נדה דודאי ראתה דם קודם בעילה או בשעת בעילת תשמיש: **וחייבין** שניהם בקרבן: **שלא בסמוך לוסתה** דאכניסה אנוס ואפרישה הוא דמיחייב ליה כגון שאמרה לו נטמאתי ופירש בקושי לקמן פריך הא נמצא קתני: **פרישה למה לי** לרבי שסידר את המשנה לאשמועינן: **הא תנא ליה** הך מתניי דשבועות: אידי דבעי למיתני נמצא על שלה שמחלק שם בין קנחה מיד לקנחה לאחר שעה שבקנחה מיד קתני טמאים וחייבים בקרבן ובאחר זמן דאיכא למימר לאחר תשמיש ראתה קתני פטורין מן הקרבן: **בתו הכי** בקינוח שאחר תשמיש קאמר: **א"ל רבא** לרב אדא: **ציית מאי דקאמר לך** רבינא רבך דלא בפרישה מצית לאוקמה: **אמר ליה הכי מצית** לאוקומה בכניסה דתני עלה דההיא נמצא על שלו וזו היא מצות עשה שבנדה: **ואם איתא** דבכניסה איירי מצות לא תעשה היא ואין כאן עשה: **א"ל אי תנית חסר ותני הכי** אם אתה שונה הברייתא תקן אותה בלשון חסורי מחסרא ותני הכי וזו היא מצות לא תעשה שבנדה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד זו מצות עשה שבנדה כל זה צריך להוסיף על משנתך:

כניסה - תנינא,
פרישה - תנינא.

"פרישה תנינא" - דקתני: "היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו 'נטמאתי' ופירש מיד - חייב".
"כניסה תנינא" - "נמצא על שלו - טמאין, וחיבין בקרבן" (נדה יד).

מאי לאו בסמוך לוסתה, ואכניסה.

אמר ליה רב אדא בר מתנא לרבא: לעולם אימא לך בשלא סמוך לוסתה, ואפרישה, וכי תימא: פרישה למה לי הא תנא ליה! היא איצטריך לאשמועינן: נמצא על שלה - טמאים בספק, ופטורין מן הקרבן.

ואידי דבעי מיתנא נמצא על שלה, תנא נמי נמצא על שלו.

אמר ליה רבינא לרב אדא: מי מצית לאוקמה ההיא בשלא סמוך לוסתה ואפרישה? והא "נמצא" קתני, ו"נמצא" לבתר הכי משמע! ואי אפרישה, מעיקרא כי פריש ליה, מעיקרא הוה ליה ידיעה.

אמר ליה רבא:
ציית מאי דקאמר רבך.

הכי אציית¹⁰²?

דתניא עליה:
"זו היא מצות עשה שבנדה שחיבין עליה",
ואם איתא, מצות לא תעשה היא!

אמר ליה:
אי תניתא, חסר ותני הכי:
"זו היא מצות לא תעשה שבנדה שחיבין עליה."
היה משמש עם הטהורה ואמרה לו: "נטמאתי", ופירש מיד - חייב, זו היא מצות עשה שבנדה "כו".

¹⁰² ע"פ מסורת הש"ס ובכתב"י ורשי גורסים בתחילת דבריו "אמר ליה".

17. יח, א-ב

רס"י

נועץ צפרינו. כלומר יעמיד עצמו בלא דישה עד שימות האבר :
וטובה. ואשריו כלומר זו היא הטובה לו :
זאת אומרת. מתני' דקתני פירש מיד דמשמע הא פירש באבר מת פטור שמעינן מינה שהמשמש בעריות באבר מת פטור :
דאי סלקא דעתך. בעלמא חייב הכא מאי טעמא פטור :
משום דאנוס הוא. דאין לו עוד מה לעשות :
כי פירש מיד נמי ליפטור. הואיל ואין חלוק פטור לאבר מת ומשמש בקושי :
מצינו ארוכה וקצרה. חילוק בין קצרה וארוכה שאם האריך ושהה פטור ואם פירש בקצרה כלומר מיד להוי חייב :
ואנו במקדש תנו. והוה ליה למיתני נמי בנדה בהדה :
ומשני משום דלא דמו. דהא ארוכה דהכא פטור כקצרה דהתם וקצרה דהכא חייב כארוכה דהתם :
אלמא בשלא סמוך לוסתה. קאי מתני' דאי בסמוך לוסתה ושגג ביכולני לבעול הוה ליה שוגג בין אכניסה בין אפרישה דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שמא תאמר נטמאתי ואי משמש באבר מת בעריות חייב כי פירש באבר מת נמי ניחייב שאין כאן אונס :
והאמר אביי. לעיל אמתני' חייב שתים ולא מצינן לאוקמיה אלא בסמוך לוסתה ובתלמיד חכם לזו ואין תלמיד חכם לזו כדאוקימנא לעיל :
כי איתמר דאביי. דחייב שתים בעלמא איתמר ולא אמתני' דאילו מתני' דכיון דמפליג בין פירש באבר מת לפירש בקושי בשלא סמוך לוסתה עסקינן והלכך פירש באבר מת פטור דאנוס הוא פירש בקושי חייב שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ודאמר אביי לעיל חייב שתים בעלמא איתמר מילתא באפי נפשה והכי איתמר המשמש עם הטורה בסמוך לוסתה ושגג ביכולני לבעול ואמרה לו נטמאתי חייב שתים ואין חילוק בין פירש בקושי לפירש מת דמשמש מת בעריות נמי חייב וזה בתחלתו נמי שוגג בשתייהן ובתלמיד חכם לזו ולא לזו כדאוקימנא דלא הוה שני זיתי חלב בהעלם אחד :

אמר קר:

"פירש מיד - חייב".

היכי עביד?

אמר רב הונא משמיה דרב¹⁰³:

נועץ עשור צפרינו בקרקע עד שימות, וטובה.

אמר רבא:

זאת אומרת: המשמש מת בעריות - פטור,
 דאי סלקא דעתך חייב - הכא מאי טעמא, פטור?
 משום דאנוס הוא,
 אי אנוס הוא, כי פירש מיד נמי ניפטור אנוס הוא!

אמר ליה אביי:

לעולם אימא לך המשמש מת בעריות - חייב,
 והכא מאי טעמא פטור? משום דאנוס הוא.
 והא דאמרת: כי פירש מיד אמאי חייב?
 שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה.

אמר ליה רבה בר חנן לאביי:

אם כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה,
 ואנו במקדש תנו!

יח, ב

אלא, משום דלא דמי,

ארוכה דהכא קצרה דהתם,
 וארוכה דהתם קצרה דהכא.

מתקיף לה רב הונא בריה רב נתן:

ומי אמר אביי אנוס הוא?!

אלמא: בשלא סמוך לוסתה קאמרין,

והא אביי אמר: חייב שתים,

אלמא בסמוך לוסתה עסקינן!

כי איתמר דאביי, בעלמא איתמר.

רש"י

שקל קלא. פיסת רגבים:
פתק ביה. זרק בו:
קרב אליך. עמוד בעצמך ליצני
הדור היו אומרים לנביא עמוד
בעצמך אל תגע בי שלא אטמאך
שאתה קדוש ואני טמא
קדשתיך טמאתיך כמו (חגי ב)
הן ישא איש בשר קדש וכמו
(דברים כב) פן תקדש:

18. יח, ב

[אמר רבא:]

ותרוייהו תנינהו,
כניסה - תנינא,
פרישה - תנינא].

בעא מיניה רבי יונתן בן יוסי בן לקוניא מרבי שמעון בן יוסי בן לקוניא:
אזהרה לבועל נדה מנין מן התורה?

שקל קלא, פתק ביה, אזהרה לבועל נדה?!" **ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב**¹⁰⁴ (ויקרא יח, יט)!

אלא, אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו "נטמאתי" לא ניפריש מיד, מנלן?

אמר חזקיה:

אמר קרא: **"ותהי נדתה עליו"**¹⁰⁵ (ויקרא טו, כד) - אפילו בשעת נדתה תהא עליו.

אשכחן עשה, לא תעשה מנלן?

אמר רב פפא:

אמר קרא: **"לא תקרב"** (ויקרא יח, יט) -

"לא תקרב" נמי לא תפרוש הוא,

דכתיב: **"האמרים קרב אליך אל תגש בי כי קדשתיך"**¹⁰⁶ (ישעיהו סה, ה).

¹⁰⁴ ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה

¹⁰⁵ ואם שכב ישכב איש אתה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו וטמא

¹⁰⁶ האמרים קרב אליך אל תגש בי כי קדשתיך אלה עשן באפי אש יקדת כל היום

19. יח, ב

רפ"י

והזרתם. והפרשתם כמו וינזרו:
אזהרה לישראל וכו'. דסמיך
 ליה והדוה בנדתה בההוא
 ענינא:

עונה. במסכת נדה מפורש או
 יום או לילה אם וסתה ביום
 יפרוש כל היום ואם וסתה
 בלילה יפרוש כל הלילה והכי
 מפרש לה במסכת נדה בפרק
 האשה (דף סג):

ולהבדיל כו'. המבדיל בין
 טומאה לטהרה תלד אשתו
 זכר:

להבדיל ולהורות. בענינא
 דשתויי יין כתיב ולהבדיל בין
 הקדש ובין החול בין הטמא וגוי
 ולהורות את בני ישראל:
המקדש עצמו בתשמיש. דרך
 צניעות:

תנו רבנן:

"והזרתם את בני ישראל מטמאתם"¹⁰⁷ (ויקרא טו, לא).

אמר רבי יאשיה:

מיכן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתןו.

וכמה?

אמר רבה:

עונה.

אמר רבי יוחנן משום **רבי שמעון בן יוחאי**:

כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה,

אפילו הויין לו בנים כבני אהרן - מתים,

דכתיב: **"והזרתם את בני ישראל מטמאתם... והדוה בנדתה"**¹⁰⁸ (ויקרא טו, לא, לג),

וסמיך ליה **"אחרי מות"**¹⁰⁹ (ויקרא טז, א).

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה - הויין לו בנים זכרים,

דכתיב: **"להבדיל בין הטמא ובין הטהור"**¹¹⁰ (ויקרא יא, מז),

וסמיך ליה: **"אשה פי תזריע וילדה זכר"**¹¹¹ (ויקרא ב, ב).

רבי יהושע בן לוי אמר:

הויין לו בנים ראויין להוראה,

דכתיב: **"להבדיל... ולהורות"**¹¹² (ויקרא י, י-יא).

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

כל המבדיל על היין במוצאי שבתות - הויין לו בנים זכרים,

דכתיב: **"להבדיל בין הקדש ובין החול"** (ויקרא י, י),

וכתיב היתם: **"להבדיל בין הטמא ובין הטהור"** (ויקרא יא, מז),

וסמיך ליה: **"אשה פי תזריע"** (ויקרא ב, ב).

רבי יהושע בן לוי אמר:

בנים ראויין להוראה,

דכתיב: **"להבדיל... ולהורות"** (ויקרא י, י-יא).

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר:

כל המקדש את עצמו בשעת תשמיש - הויין לו בנים זכרים,

שנאמר: **"והתקדשתם והייתם קדשים"**¹¹³ (ויקרא יא, מד) וסמיך ליה: **"אשה פי תזריע"** (ויקרא ב, ב).

¹⁰⁷ והזרתם את בני ישראל מטמאתם ולא ימתו בטמאתם בטמאם את משקני אשר בתוכם

¹⁰⁸ והדוה בנדתה והוב את זובו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה

¹⁰⁹ וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני יהוה וימתו

¹¹⁰ להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל

¹¹¹ דבר אל בני ישראל לאמור אשה פי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים מימי נדת דוזה תטמא

¹¹² י ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור. יא ולהורות את בני ישראל את כל החקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה

¹¹³ פי אני ה' אליהם והתקדשתם והייתם קדשים פי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ

20. יח, ב - יט, א

רפ"י

שרץ ונבלה. טמא שרץ וטמא נבלה בידיעה שבתחלה ידע שנגע בשרץ או בנבלה אבל לא ידע באיזה מהן שגג ואותה טומאה נעלמה כשאכל קדש:
מה נפשך. משנה היא בכריתות חלב ונותר לפניו אכל אחד מהן בשוגג ואינו יודע איזה מהן ושבת ויוה"כ עשה מלאכה באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן ר"א מחייב חטאת רבי יהושע פוטר אמר רבי אליעזר מה נפשך כו':

אשר חטא והביא אמר רחמנא. או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא והאי בה דקדריש רבי יהושע מפיק ליה ר"א לקמן בשמעתין לדרשא אחרנא:
לכדריבי. בפי קמא (לעיל דף ז.) אקרא אני חיה בהמה למה נאמרה כו':

פרט למתעסק. בדבר היתר ובא לידו איסור ולא נתכוין לגופה של זו כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר נתכוין לאשתו והרי אחותו עמה במטה ונשמטה אשתו ובאה אחותו תחתיה ואיזהו חייב נתכוין לחתוך כסבור תלוש ונמצא מחובר או כסבור היום חול או כסבור מלאכה זו מותרת ומ"מ לזו נתכוין וכן בא על אחותו ונתכוין לגוף זה כסבור היא אשתו:

"רבי אליעזר אומר:

"השרץ ... ונעלם ממנו"¹¹⁴ (ויקרא ה, ב-ג) -

על העלם שרץ - חייב, ואינו חייב על - העלם מקדש.

רבי עקיבא אומר:

"ונעלם ממנו והוא טמא" (ויקרא ה, ב) - **על העלם טומאה חייב, ואינו חייב על העלם מקדש."**

מאי בינייהו?

אמר חזקיה:

שרץ ונבלה איכא בינייהו,

רבי אליעזר סבר: בעינן עד ידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי. ורבי עקיבא סבר: לא בעינן עד דיידע, דכינן דיידע דאיטמא בעולם, לא צריך די בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי.

וכן אמר עולא:

שרץ ונבלה איכא בינייהו.

דעולא רמי,

דרבי אליעזר אדרבי אליעזר ומשני.

מי אמר רבי אליעזר: בעינן עד דיידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי? ורמינהי:

"אמר רבי אליעזר:

מה נפשך: חלב אכל - חייב,

נותר אכל - חייב,

שבת חילל - חייב,

יום הנפירות חילל - חייבו!

אשתו נדה בעל - חייב,

אחותו בעל - חייב.

אמר לו רבי יהושע:

הרי הוא אומר: "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה"¹¹⁵ (ויקרא ד, כג) -

עד שיודע לך במה חטא!"

ומשני התם: **"אשר חטא והביא"** (ויקרא ד, כג) - אמר רחמנא, חטא כל נשהוא.

הכא - מכדי כתיב: **"בכל דבר טמא"**¹¹⁶ (ויקרא ה, ד),

"או בנבלת שרץ טמא" (ויקרא ה, ד) - למה לי?

שמע מינה: בעינן עד דיידע אי בשרץ איטמי, אי בנבלה איטמי.

ורבי עקיבא?

אידי דבעי למיכתב **"בהמה, וחייה"** לכדריבי,

כתיב נמי שרץ.

יט, א

כדתנא רבי **רבי ישמעאל:**

"כל פרשה שנאמרה ונשנית - לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה."

ורבי אליעזר האי **"בה"** - מאי עביד ליה?

פרט למתעסק.

¹¹⁴ ב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. ג או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם

¹¹⁵ או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שיעיר עזים זכר תמים

¹¹⁶ או נפש מי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה

רס"י

דרב ששת מחליף כו'. כשהיה.
שונה משנתנו פעמים מחליף
דברי זה לדברי זה ולא היה
מקפיד לפי שאין ביניהם חיוב
ופטור:

ורבי יוחנן אומר:
משמעות דורשין איכא ביניהו.

וכן אומר רב ששת:
משמעות דורשין איכא ביניהו.

דרב ששת מחליף דרבי אליעזר לרבי עקיבא, ודרבי עקיבא לרבי אליעזר.

21. יט, א

רפ"י

העלם זה וזה. טומאה ומקדש מהו לרבי אליעזר ור"ע דפטרי על העלם מקדש: **אי מטומאה פריש.** אי מחמת טומאה שהודע לו פירש מן העבירה (ומביא קרבן) שאמרו לו טמא אתה: **הרי העלם טומאה בידו.** איגלאי מילתא שביאתו למקדש בשביל העלם טומאה היה: **ואי ממקדש קפריש.** שאמרו לו מקדש הוא זה ומחמת כן תוהא על ביאתו ולא הזכירו לו טומאה איגלאי מילתא דמשום העלם מקדש נכנס לו: **כלום פריש ממקדש כו'.** כשהודיעוהו אחד מהם שם אל לבו לומר מה בכך ומתוך כך נזכר על השני ומי"מ העלם שניהם היה בידו: **אלא לא שגא.** ופטור:

בָּעָא מִיְיָה רַבָּא מְרִב נַחְמֵן:
הָעֵלֶם זֶה וְזֶה בְּיָדוֹ, מַהוּ?

אָמַר לֵיהּ: הָרִי הָעֵלֶם טוֹמְאָה בְּיָדוֹ, וְחֵיִב.

אֲדַרְבֵּהּ, הָרִי הָעֵלֶם מְקַדֵּשׁ בְּיָדוֹ, וּפְטוּר!

אָמַר רַב אֲשִׁי:

חֲזִינָן,

אִי מְטוֹמְאָה קָא פְּרִישׁ - הָרִי הָעֵלֶם טוֹמְאָה בְּיָדוֹ וְחֵיִב,
אִי מְמַקְדֵּשׁ קָא פְּרִישׁ - הָרִי הָעֵלֶם מְקַדֵּשׁ בְּיָדוֹ וּפְטוּר.

אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי:

כְּלוּם פְּרִישׁ מְמַקְדֵּשׁ אֶלָּא מְשׁוּם טוֹמְאָה, כְּלוּם פְּרִישׁ מְטוֹמְאָה אֶלָּא מְשׁוּם מְקַדֵּשׁ!?
אֶלָּא לָא שְׁנָא.

22. יט, א

כ"י

אחד טמא. מת קבור בו וא"א להלך שלא יאהיל:
והלך בראשון. ואינו יודע אם בטמא אם בטהור ולא נכנס למקדש:
בשני ונכנס. וחזר והלך בשני וידע שהלך בשניהם והרי הוא טמא ודאי ונכנס למקדש בהעלם טומאה שנתעלם ממנו טומאה:
חייב. קרבן עולה ויורד שיש כאן בתחלה ידיעה ודאית:
הלך בראשון. וידע שהוא ספק טמא:
ונכנס. למקדש בהעלם טומאה ששכח הילוכו בשביל זו:
והזה ושנה. הזה בשלישי ושנה בשביעי וטבל:
וחזר והלך בשני. וידע שהוא ספק טמא:
ונכנס. למקדש בהעלם טומאה:
חייב. או מחמת ביאה ראשונה או מחמת ביאה שניה דמה נפשך או ביאה ראשונה או ביאה שניה בטומאה היתה:
ור"ש פוטר. דאין כאן באחת מכולן ידיעה ודאית בתחלה שאף ידיעה תחלה של שביל שני ספיקא היא שהרי טהר לו מטומאה ראשונה אם הראשון הוא הטמא:
פוטר בכלן. אף בראשונה ולקמן מפרש לה:
ואפילו בקמייתא. בתמיה ממה נפשך טמא הוא קודם שנכנס היה טמא ודאי וידיעת ודאי הוה ליה בתחלה:
שכח שהלך בראשון. ואין כאן אלא מקצת ידיעה:
**תנא קמא סבר כו'. תנא קמא אליבא דרבי שמעון שפוטר בהזה ושנה ואינו פוטר בראשונה סבר כיון דטומאת ודאי הוא אף על גב דאיהו לא ידע לה לכולהו דתיהוי ליה ידיעת ודאי אלא ידיעת ספק עדיפא היא מהנך ידיעות ספק דהזה ושנה דהתם ידע ליה לכולה מילתא ואפי' הכי ספק הוא אבל הכא אי הוה ידע לה לכולה מילתא הוה ליה ידיעה ודאית הילכך לאו ידיעת ספק היא אלא מקצת ידיעה ודאית ומקצת ידיעה ככל ידיעה ורבי שמעון בן יהודה אליבא דר"ש סבר לא אמרינן מקצת ידיעה ודאית ככל ידיעה:
ואמאי ספק ידיעה היא. לתנא קמא פריך:
אכל ספק חלב. חתיכה ספק חלב וספק שומן:
ונודע. לו לאחר זמן שהוא ספק חלב והרי הוא באשם תלוי וחזר ואכל ספק חלב ונודע לו שספק חלב אכל:
כשם שמביא חטאת. כו'. לקמיה פליגי ר' יוחנן ור"ש בן לקיש בפירושא דהא מילתא דרבי:
על שגגתו אשר שגג. בפרשת אשם תלוי כתיב:
כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות. והכי קאמר רבי כשיודע לו לאחר זמן שחלב היה יביא חטאת על כל אחד ואחד שידיעת ספק שהיתה לו בינתיים מחלקתם דלא ניהו שני זיתי חלב בהעלם אחד כך כל זמן שלא נודע לו שהן ודאי חלב אלא ספק חלב מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אלמא מדקתני שמביא חטאת על כל אחת סבירא ליה ידיעות ספק מחלקות לחטאות:
ור' יוחנן אמר. לא אמר רבי כך אלא כך פירשה כשם שלענין חטאות שבאין על ידיעות ודאי ידיעת ודאי שבינתיים מחלקות לחטאות כך לענין אשם תלוי הבא על ידיעות ספק ספק ידיעות שבינתיים מחלקות לאשמות:**

תנו רבנן:

"שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך בראשון ולא נכנס, בשני ונכנס - חייב.

הלך בראשון ונכנס, הזה ושנה וטבל ואחר כך הלך בשני ונכנס - חייב. דבי שמעון פוטר,

ורבי שמעון בן יהודה פוטר בכולן משום רבי שמעון."

יט, ב **"בכולן"** ואפילו בקמייתא?! ממה נפשך, טמא הוא!

אמר רבא:

הכא במאי עסקינן:

כגון שהלך בראשון, ובשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון - דהויא ליה מקצת ידיעה, ובהא קא מיפלגי:

תנא קמא סבר: אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה.

ורבי שמעון סבר: לא אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה.

"הלך בראשון ונכנס, הזה ושנה וטבל, חזר והלך בשני ונכנס - חייב. ורבי שמעון פוטר."

ואמאי "חייב" ספק ידיעה הוא!

אמר רבי יוחנן:

כאן עשו ספק ידיעה כידיעה.

וריש לקיש אמר:

הא מני רבי ישמעאל היא,

דאמר: לא בעינן ידיעה בתחלה.

ורמי, דרבי יוחנן אדרבי יוחנן,

ורמי דריש לקיש אדריש לקיש.

דתנאי:

"אכל ספק חלב, ונודע.**ספק חלב, ונודע.****רבי אומר:****כשם שמביא חטאת על כל אחד ואחד,****כך מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד.****רבי שמעון בן יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו משום רבי שמעון:****אינו מביא אלא אשם תלוי אחד,****שנאמר: "על שגגתו אשר שגג"¹¹⁷ (ויקרא ה, יח) - התורה ריבתה שגגות הרבה,****ואשם תלוי אחד."**

ואמר ריש לקיש,

כאן שנה רבי: ידיעות ספיקות - מתחלקות לחטאות.

ורבי יוחנן אמר:

כשם שידיעות ודאי - בעלמא מתחלקות לחטאות,

כך ידיעות ספק - מתחלקות לאשמות!

¹¹⁷ והביא איל תמים מן הצאן בערקה לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו

רס"י

אדמוקים לה כרבי ישמעאל
 כו'. מאי דוחקיה למימר דלא
 בעי האי תנא ידיעה בתחלה
 דלמא לעולם בעי וסבירא ליה
 כרבי דאמר ספק ידיעה כידיעה:
הא קא משמע לן. ריש לקיש:
 מדלא מייתר ליה קרא. דדריש
 במתניתין ונעלם להעלם טומאה
 והעלם מקדש:
 מגמרא. הלכה למשה מסיני:

בשלא מא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא:
 כאן - עשו, ולא בכל התורה כולה עשו.
 הכא הוא - דלא פתיבא ידיעה בהדיא, מ"ו**ונעלם**"¹¹⁸ (ויקרא ה, ג) הוא דקא אתי,
 ולא בכל התורה כולה עשו -
 דכתיב: **"או הודע אליי"**¹¹⁹ (ויקרא ד כח) - ידיעה מעלייתא בעינן.

אלא לריש לקיש,
 אדמוקים ליה כרבי ישמעאל נוקמה כרבי!

הא קא משמע לן:
 דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה.

פשיטא דלא בעי,
 מדלא מייתרי ליה קראי **"ונעלם"** (ויקרא ה, ד) דמיחייב על העלם מקדש!

מהו דתימא: כי לית ליה מקראי,
 אכל מגמרא אית ליה,
 קא משמע לן.

הדרן עלך ידיעות השומאה

¹¹⁸ או מי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם
¹¹⁹ או הודע אליי חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירית עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא